

PAKİSTAN MÜSLÜMANLARININ GELENEK VE GÖRENEKLERİ II

Selma BENLİ*

ÖZET

Gelenek ve görenekler, kulaktan kulağa aktarılan destanlar gibi, başlangıcı belli olmayan bir zamandan günümüze kadar süregelmiştir. Her toplumun kendine özgü gelenek ve görenekleri vardır. Ancak bunlar, zaman içerisinde az ya da çok değişikliğe uğramışlardır. Bu değişimde; dini inançlar, tarihi olaylar, milli değerler, eğitim ve öğretim, yaşam koşulları, yabancı unsurlar ve daha pek çok konunun payı olmuştur. Bu unsurlar, kimi zaman toplumların gelenek ve göreneklerini birbirine yaklaştırmış, kimi zaman da uzaklaştırmıştır. Örneğin, aynı dine inanan toplumların gelenek ve görenekleri arasında büyük benzerlikler bulunur. Türk ve Pakistan gelenek ve görenekleri arasındaki büyük benzerlik de bu nedendir. Aslında bölgenin tarihi geçmişi göz önüne alınırsa, bu geleneklerin Pakistan Müslümanları tarafından benimsenmesinde, yüzyıllar boyu devam eden Türk hakimiyetinin büyük bir rolü olduğu da söylenebilir.

Pakistan'ın Pencap Bölgesi'ndeki doğum ve ölümle ilgili gelenek ve görenekleri ele alan bu çeviri, 1993 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi'nde yayınlanan ve Pencap Bölgesi'ndeki evlilikle ilgili gelenek ve görenekleri anlatan çevirinin devamı niteliğindedir. Bundan sonraki çalışmalarımızda diğer bölgelere de yer verilecek

Pakistan'ın Pencap Bölgesi'ndeki doğum ve ölümle ilgili gelenek ve görenekleri ele alan bu çeviri, 1993 yılında yayınlanan¹ ve Pencap Bölgesi'ndeki evlilikle ilgili gelenek ve görenekleri anlatan çevirinin devamı niteliğindedir.

Pakistan'da şehir ve köylerin yaşam biçimi ile gelenek ve görenekleri arasında çok fark bulunur. Zengin ve yoksul sınıf ile öğrenim görmüş ve öğrenim görmemiş sınıf arasındaki fark daha da belirgindir.

* Yrd.Doç.Dr.Selma Benli A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

¹Çev. Selma Benli, "Pakistan Müslümanlarının Gelenek ve Görenekleri", Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Doğu Dilleri Dergisi. V. 2, Ankara, 1993,7-16.

Varlıklı kişiler ile modern öğrenim görmüş sınıfın yaşam seviyesi ve sosyal yaşam tarzı halktan çok farklıdır ve batı kültüründen çok etkilenmiştir. Batı eğitimiyle yetişenler ile zenginler sınıfı arasındaki belli bir çevre, tamamen batı kültürünü benimsemiş ve batı tarzı yaşam biçimini seçmiştir. Ancak yüksek sınıf ile orta sınıfta bulunan kişilerin çoğunun yaşam tarzı, doğu ve batı kültürlerinin uyumlu bir sentezi halindedir. Bu sınıf, toplumda ahenk ve birlik sağlayan sınıftır, dolayısıyla ülkenin sosyal ve kültürel yaşamında önemli bir yere sahiptir.

Pakistan'daki şehirlerin gelenek ve göreneklerinde fazla bir farklılık bulunmaz; ancak kırsal kesimin gelenek ve göreneklerinde büyük farklılıklar vardır. Bu durum, yöresel şartlar, değişik bölgelerde yaşayan kişilerin özellikleri ve yaşam tarzlarındaki farklılığın bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar nedeniyle çalışmamızda Pakistan'ın gelenek ve göreneklerini bir bütün olarak ele almak mümkün olamamış, Pencap Bölgesi başlangıç olarak seçilmiştir. 1993'de yayınlanan çevrimizde evlilik adetlerine yer verilmiş, bu çalışmamızda ise doğum ve ölümle ilgili adetler ele alınmıştır. Daha sonraki çalışmalarda diğer bölgelere de yer verilecektir.

PENCAP BÖLGESİ'NDE DOĞUMLA İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER²

Pakistan'ın eski Pencap Eyaleti'nde çocuğun dünyaya gelmek üzere olduğu bildirilmez; sadece çok yakın kadın akraba ile evin kızları, yani doğum yapacak kişinin halası ve evli kızkardeşleri çağrılır. Çocuk doğduktan sonra bütün akraba ve dostlara haber verilir. Haberi götüren kişi yanında tatlı da götürür.

Aydın sınıf hastane ya da doğumevlerinde doğum yaptırır. Köylerde ise tecrübeli ve bilgili ebeler tarafından evde doğum yaptırılır. Ebeye para, gur³ ve dopattah⁴ ya da bir elbise verilir. Bazı kimseler cora⁵ da verirler.

Göbek Kesme:

Çocuk doğduktan sonra ebe, bıçak ya da orakla çocuğun göbeğini keser ve bir kabin içine koyup gömer, sonra çocuğu yıkar. Çocuğun doğumundan kırkı çıkıncaya kadar anneyi yıkamak ve bakımını yapmak da

²Şahid Husayn Razzaki, Pakistani Musalmanon ke Rusum-o-Ravaç. İdarah-e Sakafat-e İslamiyyah, Lahor, 1965, 123-135.

³ Gur: Şeker kamışı suyunun kaynatılarak koyulaştırılmış hali.

⁴ Dopattah: 2m. uzunluğunda, 60-70cm. genişliğinde, hem başörtüsü hem de aksesuar olarak kullanılan örtü.

⁵Cora: İç ve dış giysileriyle yöresel kıyafetlerden oluşan takım elbise.

ebenin görevidir. Bunun karşılığında ebeye bebeğin kırkı çıktıktan sonra hediye verilir.

Yastık, Kılıç ve Gur Koyma Geleneği:

Bazı kimseler çocuğun doğumu yaklaşınca, annenin başucuna kılıç ve gur koyarlar. Bu kılıç bir ay bir hafta boyunca, yani lohusanın kırklanmasına kadar burada durur. Kılıç koymakla anne ve çocuğun zarar ve tehlikelerden uzak kalacağına inanılır.

Ayakları kible tarafına uzatmak uğursuzluk sayılır ve lohusanın başı kible tarafına getirilir. Lohusalık süresince ebenin dışında birkaç yakın akraba kadın da annenin yanında kalır; ancak başka kimsenin gelmesine izin verilmez.

Ezan:

Hastanelerde hemşire, evlerde ebe bebeği yıkar. Sonra ailenin bir büyüğü veya yaşlısı ya da köyün hocası bebeğin kulağına ezan okur. Köylerde ezanı okuyan kişiye gur verilir.

Ghutti⁶:

Ezan okunduktan sonra çocuğa önce ghutti verilir. Şehirlerde ailenin bir büyüğü ya da mutlu bir kadın, çocuğa bal yalatır. Halk arasında çocuğa ilk kez ghutti veren kişinin, çocuğun hayatı boyunca etkili olacağı inancı vardır. Köylerde çocuğa verilen ghutti, gur ve çin zencefili karıştırılarak hazırlanır. Çocuğa ilk olarak ghutti yedirilmesinin sebebi, midenin iyice temizlenmesidir. Köylerde ghuttiiyi güzel şarkı söyleyen bir kadının davul çalarak çarşıya gidip satın alması, gelenek halini almıştır.

Kız ve Erkek Çocuk Arasındaki Fark:

Eğer çocuk erkek olursa, gur ve laddu⁷ dağıtılarak akraba ve dostlara haber verilir. Herkes kutlamaya gelir ve çocuğu görerek ona para verir. Eğer çocuk kız olursa, kimseye haber verilmez. Haberi olanlar da üzölmeye gelirler. Böyle durumlarda köylerde yaşayanlar, "Karanlık geldi, ama yağmur da yağacak." derler. Yani kızıdan sonra oğlan doğacak.

Cora ve Takı:

İlk çocuğun dede evinde doğması genel bir adettir. Anne ve baba, kızlarını doğum için iki üç ay öncesinden evlerine getirirler ve doğumun bütün masraflarını üstlenirler. Çocuk ister kız olsun ister oğlan, altın bilezik,

⁶ Ghutti: Bir tür müşhil ilâcı.

⁷ Laddu: Şekerpareyi andıran bir çeşit tatlı.

on bir ya da yirmi bir cora, yatak, salıncak, süt pişirme ve içirme kabı gibi ihtiyaç olan eşyaları alırlar. Lohusanın kırkı dolup yıkandıktan sonra kayınpederinin evine gideceği zaman da takı ve cora verirler. Bazı kişiler, çocuğun anne ve babasının yanısıra büyükbaba, babaanne ve diğer çok yakın akrabalara da cora gönderirler.

Çocuk erkek olursa, hala ve evli kızkardeşler cora getirirler. Giderlerken onlara da cora ve para verilir.

Yedinci Gün Banyosu:

Lohusa kırk günlük süre içinde beş defa yıkanır, yani çocuğun doğumundan sonraki 7., 11., 21., 30. ve 40. günler. Yedinci gün banyosuna "çhati" de denilir. O gün birkaç kadın davet edilir, lohusa şerbeti yapılı ve misafirlere ikram edilir. Lohusa, ilk defa o gün odasından çıkarılır ve gökyüzünü gösterme geleneği yerine getirilir.

Kırklama:

Çocuk doğumunun kırkıncı günü kırklanır. O gün lohusa beşinci kez yıkanır, yeni elbiseler giyer ve takılar takar. Çocuğu da yıkayıp güzel bir elbise giydirirler. Akrafa ve dostlar da bu kutlamaya katılırlar ve çocuğa para, elbise ve daha başka hediyeler getirirler. Çalgılar çalıp şarkılar söyleyerek misafirleri ağırlarlar. O gün lohusaya ve misafirlere karha⁸ ve katmer ikram ederler. Bazı kimseler kırklamanın yapıldığı gün zerde dağıtırlar.

Boş Bir İnanç:

Lohusanın yanına çocuk düşürmüş kadın giremez. Hatta bazı kimseler kırk gün boyunca böyle kadınların sesinin bile lohusanın kulağına gitmesine engel olurlar ve çocuğu da birkaç yıl böyle kadınların kucağına vermezler.

Kırsal kesimde yaşayan halk arasında şöyle bir düşünce yaygındır: Bazı kadınlarda atrah hastalığı⁹ olur. Sekiz sayısı bu kadınlara uğursuzluk getirir. Bu kadınların çocukları sekiz gün ile on sekiz yıl arasında ölüm tehlikesi içinde olurlar. Eğer böyle bir kadın yıkanarak gelir ve saçını bir çocuğun üzerine atarsa, o çocuk ölür ve kendi çocuğu yaşar. Bu nedenle köylüler böyle kadınlardan çok korkar ve kendi çocuklarını ondan saklayıp uzak tutarlar.

⁸Karha: Kuru meyva, tereyağı, şeker ve süt ile hazırlanır ve lohusanın özel yiyeceği olarak kabul edilir.

⁹Atrah hastalığı: İnsanın hızla zayıflamasına ve kısa sürede ölümüne sebep olan bir tür hastalık.

Beşik Kertmesi:

Bazı kimseler çocuk doğar doğmaz ya da çocukluk döneminde beşik kertmesi yaparlar. Bu adet sadece köylerde vardır. Beşik kertmesi yapmak için kız ve oğlan arasındaki yaş farkı dikkate alınmaz. Kızın amcasının hanımı, halası, teyzesi, dayısının hanımı ya da çok yakın bir akraba, onu kucağına alarak "Bu benim" der. Bu, "Benim oğlumla onun sözünü kesin!" anlamına gelmektedir. Bu istek genellikle kabul edilir ve söz kesilmiş sayılır. Oğlanın annesi kıza takı ve elbise getirir; böylece akrabalık kararı kesinleşir. Daha sonra kız ve oğlanın anne ve babaları her bayramda kuru yemiş, tatlı ve elbise gönderirler. Çocuklar evlenme çağına gelince evlendirilirler. Beşik kertmesi, ancak kız ve oğlanın aileleri arasında çok büyük bir anlaşmazlık olması halinde bozulur; aksi takdirde beşik kertmesine o kadar bağlı kalınır ki kız ya da oğlan ölecek olsa, onların yerine kız ya da erkek kardeşleriyle nişan ve düğün yapılır. Bu insanlara göre beşik kertmesiyle nişanlanan kızın başka bir aileye gelin gitmesi çok ayıp karşılanır.

Saç Kesme:

Çocuğun doğumundan sonraki 5., 11., 21. ya da 41. günü saç kesilir. Bu gelenek daha çok 5. ya da 11. gün yapılır. Berber saç kestikten sonra ona hediye ve saçların ağırlığında gümüş verilir ve saçlar saklanır. Bazı kimseler, saç kesiminden hemen sonra sünnet de yaptırırlar; ancak genellikle sünnet daha sonra yapılır. Saç kesilmesi sırasında zerde pişirilip dağıtılır.

Ad Koyma:

Ad koyma genellikle kırkıktan sonra yapılır. Bazı kimseler ise çocuk epeyce büyüdükten sora adını koyarlar. Köylerde erkek çocuk için teke, kız çocuk için keçi kurban etme adeti vardır. Et genellikle çiğ olarak dağıtılır. Kendi paylarını dağıtmak da adettir. Bazı kimseler pilav pişirerek davet verirler. Akraba ve misafirler de çocuğa para verirler. Eti genellikle berber dağıtır ve karşılığında hediye alır. Berber, davetten sonra davetin yapıldığı yerde metal bir kupa dolaştırır ve orada bulunanlar kupanın içine para atarlar. Bu parayı berber alır. Çocuğun adını saç kesme günü ya da daha önce koyan kimseler de vardır. Çocuğun adı konulduktan sonra akrabalara laddu dağıtılır.

Sünnet:

Çocukluk dönemine ait gelenekler arasında sünnete çok önem verilir. Hatta bazı kimseler bunu küçük bir düğün gibi kutlarlar. Bu münasebetle akraba, dost ve tanıdıklar davet edilir. Çok yakın akrabalar tatlı

ve cora getirirler. Onlara bunun karşılığında para ve cora verilir. Dede evinden çocuk ile anne ve babası için cora ve tatlı gönderilmesi zorunlu sayılır. Böylece aile ve yakın çevre büyüklerinin katılımıyla sünnet yapılır.

Çocuk iyileşince yıkayıp damat gibi süslerler, yeni elbiseler giydirip sihra takarlar. Bazı kimseler çocuğu damat gibi süsledikten sonra ata bindirirler. Misafirlere davet verip, dost ve tanıdıklara laddu dağıtırlar. Bütün misafirler çocuğa para verirler. Bu paranın listesi tutulur. Çünkü bu para karşılıklı kabul edilir ve uygun bir fırsatta geri verilir.

Bismillah:

Çocuğun yaşı dört yıl dört ay olunca "Bismillah" denilerek, düzenli olarak eğitimine başlanır. Bu kutlamaya katılmak için akraba ve dostlar davet edilir. Çocuk yıkanıp yeni elbiseler giydirilir. Ailenin bir büyüğü, okumuş yazmış ya da yaşlı bir kişisi, çocuğa "Bismillah" okutur. Bundan sonra tatlı dağıtılır ve çocuğa para, elbise ve diğer hediyeler verilir. Köylerde çocuklara cami hocası "Bismillah" okutturur. Bu adet, hocanın çocuğa üç kez "Bismillâhırrahmannırrahim-elif, be, cim" dedirtmesiyle yapılır. Daha sonra puf böreği dağıtılır.

Amin:

Çocuk, Kur'an-ı Kerim'i okuyup bitirince, "Amin" geleneği yapılır. Bu münasebetle de akraba ve dostlar davet edilir ve ziyafet verilir. Çocuğu yıkayıp yeni elbiseler giydirir ve bir taht ya da yastık üzerine oturturlar. Kur'an'ı okutturan kadın ya da erkek hoca, çocuğa "Amin" dedirtir. Dua sona erince, bu hocalara cora, tatlı ve para verilir. Bazı kimseler takı ya da başka bir hediye de verirler. Dua okunurken pek çok çocuk toplanır ve "Amin, amin ...." derler. Bu çocuklara da tatlı verilir.

Köylerde çocuğu Kur'an okuması için camiye gönderirler. Burada sadece birkaç sure tamamlanarak "Amin" dedirtilir. Cami hocası bütün çocukları toplayarak dua ettirir. Hoca, "Allah hayırlı etsin! Allah yağmur yağdırsın! "Amin" deyin, çocuklar!" der ve çocuklar hep beraber "Amin" diye bağırlar. Hoca aynı şekilde bir dua okur ve çocuklara "Amin" dedirtir. Bundan sonra kakule¹¹ şekeri, tatlı ya da puf böreği dağıtıp, hocaya bir miktar para verirler.

"Bismillah" ve "Amin", çocuğun öğrenim hayatı ve çocukluk dönemine ait iki önemli gelenektir. Biriyle çocuğun öğrenim hayatı başlar; diğeri ise öğreniminin ilk aşaması sayılır.

¹⁰Sihra: Genellikle çiçekten yapılan, varlıklı ailelerin ise inciden yaptıkları taç şeklinde bir takı.

¹¹Kakule: Zencefilgillerden, sıcak iklimlerde yetişen hoş kokulu bir bitki.

Doğumgünü:

Yüksek ve orta sınıfta, özellikle modern öğrenim görmüş kişiler arasında çocuğun doğumgünü kutlama geleneği yaygındır. Hatta bazı kimseler bunu büyük bir özenle, büyük bir tören gibi kutlarlar. Doğumgününe davet etmek için çok güzel davetiyeler gönderirler ve çocuğun kız ve erkek arkadaşlarının yanısıra bazı yakın akraba ve dostları da bu kutlamaya davet ederler.

Eskiden şöyle bir adet vardı: Çocuk dünyaya gelince, ipekten yapılmış çok uzun bir ipin ucuna gümüş bir halka sokulup düğümlenirdi. Her yıl doğum tarihinde ipe bir gümüş halka eklenirdi. Bu düğüm atma adetine "Doğumgünü" denirdi. Bazı kimseler bu adeti halâ sürdürmekte; bazıları da bunun yerine sadece kutlama yapmaktadırlar.

Doğumgününün yapılacağı gün çocuğu yıkayıp yeni ve çok güzel bir elbise giydirirler. Eğlencenin yapılacağı büyük bir oda kâğıttan yapılmış çiçekler, küçük bayraklar ve balonlarla süslenir. Masanın üzerine kuruyemiş, tatlı ve diğer yiyecekler konur. Masanın kenarında orta bir yere doğumgünü kutlanan çocuğun koltuğu konulur. Misafir çocuklar ve büyükler masanın etrafında toplanırlar. Çocuğun önüne o gün için özel olarak hazırlanmış doğumgünü pastası yerleştirilir. Pastanın üzerinde çocuğun yaşı kadar mum yakılır. Çocuğa çiçekten yapılmış kolye takılır ve çocuk, mumlan söndürüp bir bıçak ile pastayı keser. Herkes onu alkışlar ve doğumgünü kutlar. Sonra herkese pasta dağıtılır ve ikramlar başlar. Çocuğa doğumgünü münasebetiyle hediye ve para verilir. Bütün çocuklar oyunlar oynar, eğlenirler. Bazı kimseler misafirleri eğlendirmek için eğlence programı da hazırlarlar. Çocukların doğumgünleri genellikle kutlanır. Bazı kimseler büyüklerin doğumgünlerini de kutlarlar. Eğlence ve hoş vakit geçirme, çocukların doğumgünlerinin özelliğidir ve bu kutlamanın asıl güzelliği çocuklardır.

Doğumgünü kutlama geleneği çok eskidir. Müslümanların hükümdarlıkları döneminde padişahların ve emirlerin doğumgünleri çok büyük şenliklerle kutlanırdı. Ancak bu gelenek zenginlerle sınırlıydı. Bugün ise orta sınıfta da yaygınlaşmıştır ve uygar bir gelenek olarak kabul edilmektedir. Eskiden Hindistan müslümanları, İran kültürünün etkisi altındaydı ve doğumgünleri İran geleneğine uygun olarak yapıldı. Günümüzde ise batı kültürünün etkisi daha belirgin bir biçimde görünmektedir. Hatta batı kültüründen fazla etkilenen kimseler, doğumgünlerini büyük bir ihtimamla kutlamaktadırlar.

ÖLÜM İLE İLGİLİ GELENEK VE GÖRENEKLER ORTAK ADETLER¹²

Kutlamalar daha çok mutluluk vesilesiyle yapılır ve kutlamaların önem derecesine göre gelenekler de o oranda fazlalaşır. Üzüntü ile ilgili gelenekler ise daha azdır ve ülkenin değişik bölgelerinde genellikle inanca dayalı geleneklere bağlı kalınır. Bu nedenle bu gelenekler arasında birlik vardır. Bununla birlikte bazı adetler, yöresel çeşitlilik gösterir; ancak bu durum belli bölgelerle sınırlıdır ve aralarında çok az farklılık bulunur.

Üzüntüyle ilgili gelenek ve görenekler, ölen kişinin gömülmesi ve duasıyla alâkalıdır. Buradaki temel amaç, ölen kişiyi huzura kavuşturmaktır. Fakat bunun uygulanışı öyle bir hale gelmiştir ki asıl amacını aşmıştır ve üzüntü yerine düğün törenlerine dönüşmüştür. Bu nedenle de ölen kişinin ailesi daha perişan olmaktadır.

Şahadet Getirme ve Tövbe:

Herkes, son anı geldiğinde tövbe etmek ve dünyadan "Kelime-i Şahadet" getirerek ayrılmak ister. Ölümü yaklaşan bir kişinin ağzı, can çekişmesi sebebiyle kurur. Bunu gidermek için ağzına damla damla su akıtılır. Tanıdıklar ve akrabalar oraya gelirler ve ölmek üzere olan kişinin etrafında sessizce toplanırlar. Biri, yavaş yavaş Yasin Suresi'ni okumaya başlar. İnsanlar, son nefes verilirken çekilen acıların, bu surenin okunmasıyla azalacağına inanırlar. Birkaç kişi ölmek üzere olan kişinin duyacağı şekilde şahadet getirir ki, o da duyup şahadet getirsin, günahlarından tövbe etsin ve son nefesini verirken dilinde Allah ve O'nun Resul'ünün adı olsun.

Mezarlık:

Bir kişi öldüğünde, cesedin bozulmaması için mümkün olduğunca çabuk bir şekilde yıkayıp, kefen giydirilmesine gayret edilir. Ölü genellikle aile mezarlığına gömülür. Büyük mezarlıklarda çoğu zaman ermiş bir kişinin mezarı bulunur ve o mezarlık, bu kişinin adıyla anılır. İnsanlar, ermiş bir kişinin gölgesine gömülmeyi hayırlı sayarlar ve bu nedenle mezarlıklar geniş alanlara yayılır.

Banyo:

Birkaç kişi mezar kazdırma işiyle, birkaç kişi de ölüyü yıkama ve kefen işleriyle ilgilenir. Ölüyü yıkamak için su ısıtılır. Suyun içine beri ağacının¹³ yaprakları ve hatmi çiçekleri konur. Bir çukur kazılıp, üzerine

¹² Şahid Husayn Razzaki, a.g.e., 229-240.

¹³ Beri ağacı: Meyvası olan bir ağaç türü.

tahta konur. Ölü bu tahtaya yatırılarak yıkanır. Banyo suyu çukurun içinde toplanır. Ölü yıkamasını bilmeyen kişiler, bu işi bilen, meslekleri bu olan kişileri çağırırlar. Bunlara "gassal", yani ölü yıkayıcısı denir. Ölü, dinî usullere uygun olarak yıkanır ve üç kez sağ taraftan, üç kez sol taraftan üzerine su dökülür.

Kefen:

Yıkandıktan sonra ölüye kefen giydirilir. Kefen; kuşak, peştamal ve kefen bezi olmak üzere üç parçadan oluşur. Ölünün yıkandıktan sonra vücudu silinir. Alın, el, diz ve ayaklarına sandal¹⁴ ve kafur¹⁵ sürülür. Bunları kefen bezinin üzerine de serperler. Bazı kimseler, isteğe göre zenzem suyu da serperler. Bu su, küçük kutular içerisinde Mekke'den getirilir ve bu kutulara "zemzemi" denir. Ölüyü gömmeye çarpa'i¹⁶ ya da tabut içinde götürürler. Çarpa'inin üzerine bir örtü serip, ölüyü kefen giydirdikten sonra bunun üzerine yatırılır ve üstüne büyük bir çarşaf örterler. Bazı kimseler bu çarşafın üzerine bir de büyük şal örter. Bunu ya cenaze namazını kıldıran hocaya ya da hayır için birine verirler. Bazı kişiler, sevap kazanma düşüncesiyle ölünün göğsüne Kabe örtüsünün bir parçasını koyarlar. Kadınların kefenleri erkeklerinkinden iki parça fazla olur. Bunlardan biri başın üstüne, diğeri ise kefen bezinin üst tarafından ayaklara kadar örtülür. Kefen giydirildikten sonra ölünün yüzü, yakın dost ve akrabalara bir kez daha gösterilir. Daha sonra gömmek için mezarlığa götürülür.

Cenaze Namazı:

Ölü gömülmeden önce cenaze namazı kılınır. Cenaze, başı kuzeye, ayakları güneye gelecek şekilde açık bir alana konur. Herkes ayakta saf alır ve imam cenaze namazını kıldırır. Namazdan sonra bazı kimseler izin alıp ayrılırlar; bazıları da cenazeyle birlikte mezarlığa gider.

Cenazenin Defnedilmesi:

Mezar, uzunluğu kuzey ve güney, genişliği doğu ve batı yönünde olacak şekilde kazılır. Cenazeyi mezarın yanına koyarak, üzerindeki çarşafı kaldırırlar ve ölüyü kible tarafından mezarın içine indirirler. Mezara indirdikten sonra ölünün yüzünü açarlar ve yüzünü mümkün olduğunca kible tarafına döndürürler. Mezar kapandıktan sonra herkes toprak atar, su serper ve Fatiha okur. Ölenin günahlarının bağışlanması için dua edilir. Yoksullara tahıl, ekmek ve para dağıtılır. Cenaze defnedildikten sonra bazıları evine döner, bazıları ise ölen kişinin yakınlarını teselli etmek için onun evine gider.

¹⁴Sandal: Hindistan'da yetişen güzel kokulu sert bir ağaç.

¹⁵ Kafur: Uzak Doğu'da yetişen kafur ağacından elde edilen, tıpta kullanılan, beyaz ve yarısaydam, kolaylıkla parçalanan, çok ıtrılı bir madde.

¹⁶Çarpa'i: Dört ayaklı, kenarları tahtadan, ortası hasır örülerek yapılmış yatak.

Üçüncü gün:

Cenazenin gömülmesinden sonraki üçüncü gün, sabah erkenden Üçüncü Gün Fatihası okunur. Akraba, dost ve tanıdıklar ölenin evinde ya da camide toplanırlar. Kur'an'ın cüzleri ortaya konur ve katılanlar birer ikişer cüz okuyarak Kur'an'ı birkaç kez hatmederler. Bazıları da tanelere Kelime-i Tevhid okur. Kur'an hatmedildikten sonra Fatiha okunur, yoksul ve düşkünlere yemek ve hayır dağıtılır. Akraba ve tanıdıklar yemek yiyip ayrılırlar. Cenazenin defnedildiği gün gelemeyen kişiler, genellikle üçüncü gün gelir ve ölenin yakınlarına taziyetlerini sunarlar.

Matem:

Ölenin yası genellikle üç gün sürer. Üçüncü Gün Fatihası'ndan sonra yas biter. Çok yakın birkaç akraba dışında herkes evine gider. Üçüncü gündən sonra kırkıncı gün, altıncı ay ve ölüm yıldönümünde Fatiha okunur. Bu özel günlerde akraba ve tanıdıklar biraraya gelirler, yoksullara yemek ve hayır dağıtırlar. Ölüm yıldönümü, yas ile ilgili son gelenektir.

Berat Gecesi Fatihası:

Berat Gecesi, ölmüş kişilerle ilgili mübarek bir gecedir. O gün herkes mezarlığa gider. Dost ve tanıdıklar mezarın başında Fatiha okurlar ve ölenin günahlarının bağışlanması için dua ederler. Berat Gecesi'nde genellikle helva, ekme ve zerde pişirilip, Fatiha okunur ve yoksullara dağıtılır. Bazı kimseler o gün yoksullara ve ihtiyacı olanlara para ve elbise de verirler. Böylece ölenin ruhuna sevap kazandırılırlar. Bazı müslümanlar, Berat Gecesi'nde havaî fişek gibi tehlikeli maddelerin patlatılmasının gerekli olduğunu savunurlar. Çünkü bu cahil insanlar, o gün gelen kötü ruhların patlama seslerinden korkup kaçtıklarına inanırlar. Bu yanlış düşünceler yavaş yavaş silinmektedir. Nitekim insanlar bu gereksiz inançları bir yana bırakıp, bu mübarek geceyi dua ve ibadet gecesi olarak geçirmeye başlamışlardır.

Yasla ilgili bu gelenekler ülkenin bütün bölgelerinde ve yerleşim yerlerinde ortaktır. Ancak, kimi bölgelerde öyle adetler vardır ki, birbirinden tamamen farklıdır. Bunlar, hem yöresel hem de sınıfsal farklılıklardır. Bazı yerlerde ise geleneklerin uygulanış biçimleri arasında farklar bulunur. Diğer gelenekler gibi yasla ilgili gelenekler arasında da yer yer basit farklılıklar bulunsa bile bunlar önemli sayılmaz. Bu gelenekler genel olarak ülkenin tümünde ya da büyük bölümünde ortaktır.

PENCAP BÖLGESİ'NDEKİ ÖLÜM GELENEKLERİ

Pencap'ın köylerindeki gelenekler şöyledir: Biri öldüğünde, köyün berberi tanıdıklara haber verir. Herkes üzüntüsünü belirtmek ve ölüyü gömmek için toplanır. Uzaktan gelenler, ev halkına yük olmamak için yanlarında tahıl ve benzeri yiyecekler getirirler. Akraba ve tanıdıklar ölen kişiyi gömmeyi ve üçüncü güne katılmayı zorunlu sayarlar. Bu nedenle de uzaktan gelenler üç gün boyunca kalırlar ve üç gün yetecek miktarda tahıl ve benzeri yiyecekler getirirler.

Elbise ve Şal:

Ölen bir kadınsa, en güzel elbisesini kefeninin üzerine koyarlar ve bu elbiseyi ölüyü yıkayan kişiye verirler. Ölüyü Hz. Muhammed'in soyundan gelen bir kadının yıkaması daha makbul sayılır ve bu kişiye elbisenin yanısıra iki altın bilezik, halka küpe ve para verilir.

Cenazenin üzerine şal örtmek de adettir; hatta bazı kimseler çok değerli şallar örterler. Bu şal cenaze namazını kıldıran kişiye verilir. Cenaze namazını caminin imamı veya bir din adamı kıldırır.

Matem:

Üç gün boyunca ölenin yası tutulur. Uzaktan gelen kişiler üç gün kalırlar. Köy halkı da üç gün boyunca sürekli gelir ve Fatiha okuyarak ölenin ruhuna bağışlarlar.

Üç gün süren yas boyunca ölen kişinin evinde ocak yanmaz. Yakın akrabalar, ev halkı ve misafirler için yemek gönderilir.

Yemek:

Tanıdık ve akrabalar böyle üzücü günlerde yemek göndermeyi zorunlu sayarlar ve kendi aralarında bir sıra yaparlar. Eğer üç gün içinde sıra tamamlanmazsa, yemek gönderme işini sekiz gün boyunca sürdürürler. İlk üç gün içinde yemek göndermek çok hayırlı sayıldığından, aynı günde birkaç evden yemek geldiği de olur ve herkesin üç gün içinde sırasını tamamlamasına gayret edilir. Bu üç günün ilk günü ya da ikinci günü, ölen kişinin dedesinin evinden yemek gelir. Ayrıca, ölen kişinin yaşı elliden fazlaysa, yani yaşlıysa pilav; gençse et ve ekmek göndermek de adetler arasında yer alır.

Üçüncü Gün:

Ölü defnedildikten sonra Üçüncü Gün'ü yapılır. Kur'an ve Fatiha okunup ölen kişiye bağışlanır ve nohut dağıtılır. Üçüncü Gün'e katılanlara yemek verilir. Ayrıca, yoksullara yemek ve hayır dağıtılır.

Sarık Takma:

Ölen kişi erkekse, Fatiha'dan sonra büyük oğlunu halefi yapma adeti uygulanır. Buna "Dastarbandî" ya da "Pagrî" geleneği adı verilir. Ölen kişinin dede tarafı bir sarık getirir. Bütün akrabalar toplanır ve ailenin büyük oğluna sarık takılır. Sarığı bir din adamı takar. Bu gelenek, sorumlulukların büyük oğlana geçmesi anlamına gelir. Böylece büyük oğul, merhum babasının yerine geçmiş olur. Sarık Takma vesilesiyle akraba ve yakınlar para verirler. Para verenlerin listesi tutulur ve daha sonra karşılığı verilir.

Perşembe Fatihası:

Ölen kişinin defnedilmesinden sonra dört perşembe boyunca Fatiha okunur. Pilav ve zerde pişirilip dağıtılır. Kur'an hatmedilip bağışlanır. Bazı kimseler ölen kişinin sevdiği yemekleri pişirtip fakirlere dağıtırlar ve onların dualarını alırlar. Dört perşembe Fatiha okuma geleneği yaygın bir gelenektir. Bazı kimseler bir yıl boyunca, her perşembe dua okurlar ve kırk gün boyunca mezarda Kur'an okuması için hoca tutarlar. Üçüncü Gün Fatihası'ndan sonra üç günlük matem sona erer ve herkes evine döner.

Kırkıncı Gün:

Bir ay on gün sonra Kırkıncı Gün Fatihası okunur. Buna kadınlar katılır ve Fatiha okuyup, kuruyemiş ve tatlı dağıtırlar. Kırkıncı gün vesilesiyle ihtiyacı olan kişilere elbise dağıtmak da adettir ve dağıtılan elbiseler iç ve dış giysilerden oluşan tam takım elbiselerdir. Ölen kişi erkekse yirmi bir adet, kadınsa daha az sayıda elbise dağıtılır.

Altıncı Ay:

Altı ay sonra ölenin Altıncı Ay Duası yapılır. Bu duaya da kadınlar katılır, ancak yemek yemezler. Pişen yemek dağıtılır. Camilere haber verilir ve hoca öğrencileri alıp gelir. Duadan sonra onlara yemek verilir ve fakirlere yemek dağıtılır.

Ölüm Yıldönümü:

Bir yıl sonra Ölüm Yıldönümü yapılır. O gün ölen kişinin son Fatiha'sı okunur. Kırkıncı Gün ve Altıncı Ay'da olduğu gibi Ölüm Yıldönümü'ne de kadınlar katılırlar. Ancak, sadece katılırlar ve geri dönerler, yemek yemezler. O gün de pişen yemek, duadan sonra hocalara ve öğrencilere yedirilir ve yoksullara dağıtılır. Ölüm Yıldönümü duasından sonra yaşla ilgili gelenekler son bulur. Ölen kişiler için her yıl sadece Berat Gecesi'nde dua okunur.

Ladda¹⁷:

Pencap'ın köylerinde ölen kişinin arkasından yapılan gelenekler arasında bir de "Ladda" geleneği bulunur. Bu gelenek, ölen kişiyi

¹⁷ Ladda: Kelime anlamı "sorumluluğunu yerine getirmiş" demektir.

onurlandırmak için yapılır. Ladda geleneğinin amacı şöyle açıklanabilir: Ölen kişi çok başarılı bir hayat geçirmiş ve hayattayken temel görevi olan çocuklarını evlendirip, onları ev bark sahibi yapma görevini yerine getirmiştir. Köylerde yaşayanlar çocuklarını evlendirmeye çok önem verirler. Bütün kız ve erkek çocuklarını evlendirmek, anne ve babanın en büyük görevi sayılır. Nitekim, bu görevini yerine getirmiş kişilerin hayatları da onurlanmış olur ve öldükten sonra geride kalanlar, Ladda geleneğiyle ona karşı olan saygılarını ifade ederler.

Ladda geleneği, ölen kişinin defnedilmesinin onuncu ya da otuz beşinci günü yapılır. Bu günü ölen kişinin yakın varisleri belirler. O gün bütün akrabalar, özellikle ölen kişinin kız ve erkek çocuklarının kayınpederleri gelir, hediye ve elbiseler getirirler. Bu vesileyle evdeki kız çocuklarına elbiseler verilir. Çok büyük bir davet düzenlenir ve köy halkına yemek dağıtılır. Bu gelenek sayesinde ölen kişinin çok kismetli ve çok büyük bir insan olduğu onaylanmış sayılır ve çocuklarından da anne ve babaları gibi görevlerini yerine getirip, onur kazanmaları temenni edilir.